

נכדיו של מישל

לעתים קרובות אני חושב: מה היה קורה אילמלא היה מיסד הציונות המודרנית, הר"ר תיאודור הרצל, עיתונאי וינאי ממוצא הונגרי, אלא סוחר דמשקאי?

נזכרתי בשאלה זו למראה הסידרה מישל עזרא ספרא ובניו, המתארת את הווי יהודי חלב לפני קום ישראל.

אני מתפעל מן הסידרה. היא נראית לי כיצירה טלוויזיונית שאפשר להתברך בה, הראשונה מזה זמן רב. מעבר לזה, היא נראית לי כמלאכה חינוכית חשובה ביותר.

אחד מירידי הספריים הודעוץ כששמע מפי הערכה זו. "כל האשכנזים יאהבו את זה!" קרא במירות. הוא מתח ביקורת קטלנית על הסידרה. הדמויות שטוחות, שום דבר אינו מתרחש, אין קונפליקט אמיתי, אין התפתחות.

נדרמה לי שביקורת זו מחד טיאה את העיקר. הסידרה מעלה בעדינות ובאהבה את תרבות העם היהודי המזרחי — תרבות שנהרסה עליידי מדינת-ישראל. היא עושה זאת בלי הפרזות, מבלי לטשטש את מיגרעותיה ומחוליה של תרבות זו.

חשוב שהאשכנזים יבינו כי היהודים המזרחיים לא היו פחות תרבותיים ופחות עשירים מיהודי מיוחד-אירופה כדור שלפני כן. קהילת-חלב יכולה בהחלט להתחרות מבחינה זו עם קהילת פלונסק וקהילת ברסטליטובסק. אשכנזים רבים מאמינים עדיין לאגדות על יהודי המזרח, שכאו ארצה מן המערות של הריהאטלס ושכונות-העוני של בגדאד, כפי שהאמינו בשעתו פקידיה-הסוכנות, שקיבלו את פניהם במיקלחות של דיד-טי-טי.

חשוב עוד יותר שבניהם ונכדיהם של יהודים אלה ישכילו לראות את ההווי האמיתי של הוריהם. אחרי מישפחת אופרמן על יהודי גרמניה והכתבה על יהודי פולין, היתה סדרה זו ררושה כאוויר לנשימה.

אני מתפלא על כך שהיה צורך לקחת שחקן ערבי, מכרם ח'ורי (ולא כורי, כפי שנאמר בכותרות הסרט), כדי לשחק את אביה-מישפחה היהודי. היכן ימצא כיום שחקן יהודי, שיוכל להמחיש בצורה כה עדינה את דמותו של יהודי מזרחי מלפני תהליך השיכונות?

יתכן שיש משום קוריוז בכך שהורשיה היהודי-ערבי בסרט מתנהג למעשה בין שני שחקנים ערביים, שאחד מהם מגלם את מישל היהודי והשני את הבאשא הסורי. אך מבחינה אמנותית, זה נכון.

היחס לערבים בסרט הוא דר-ערבי, וגם זה נכון, איכשהו. יש והערבים מופיעים כסטריוטיפים עויין ומפחיד. אך נדמה לי שזוהי הפעם הראשונה שמראים על מירקע הטלוויזיה הישראלית לאומן סורי באור חיובי, ומניחים לו להשמיע בצורה הוגנת וסבירה את התנגדות העולם הערבי להקמת המדינה היהודית. אתם תקימו את המדינה שלכם, מפני שאתם עם עקשן, אומר המנהיג הסורי בפאטאליות מוסלמי. "אך גם אנחנו עם עקשן. יהיו הרבה צרות". הרצל הווינאי קבע כי מדינת-היהודים בארץ-ישראל תהווה, לכשתקום, חלק מן החומה האירופית מול פני הברבריות האסיאתית, קרי: הערבית. יהודי המזרח, שהיו ערבים לכל דבר, מילכד הרת, יכלו לשאת בשורה הפוכה: בשורה של מדינה יהודית המושיטה לא ידה לעם הערבי המתעוררים. אבל מדינת-ישראל לא הביאה רק לחיסול הפעורה היהודית בעולם הערבי ותרבותה, אלא גם הפכה את בניה בארץ לשונאי הערבים. זוהי טרגדיה כפולה.

יש סימנים לכך שהדרו המזרחי הצעיר בארץ מתחיל להתמרד נגד עיוות זה. סידרה זו יכולה לתת דחיפה רבה לתהליך זה, שהוא חיוני לעתיד המדינה.

יתכן כי נכדיו של מישל צועקים עכשיו בגינך-בנין בקריית-חמש, שש או שבע. אני מקווה שניניו יחזרו לכור-מחצבתם. אם יפסיקו להתברך ולהשיג את הרוב המחולט באמצעות טכסים — בהתנתה של שיטת-הבחירות, שתבטיח למיפלתו, שהיא מיעוט בציבור, רוב בכנסת. הוא לא היה טיפש.

אבל נמצאו טיפשים רבים, שהתייחסו לטענה זו ברצינות. בכל הדומנות, בכל משבר, הם הציעו את תרופה-הפלא:

שיטת-הבחירות האישית. אין מחלה חברתית — מסרטן פוליטי ועד לשחפת סוציאלית — שתורפה זו לא היתה יכולה, לדעתם, לרפאה. זה היה עיקר האמונה של ד"ש.

בימים האחרונים שתקו קולות אלה. ובצדק, כבריטניה נערכו בחירות, שהסתיימו בניצחון מוחץ של מארגרט תאצ'ר. ניצחון זה לא בא לה בקלפי. להיפך, שם לא השיגה אף 50% של קולות הבחורים. הרוב המוחץ שלה כפרלמנט נבע מעובריה, שלא היה לה שום קשר עם רצון הבחורים. הקולות

של יריביה התחלקו כך, שרבים מהם לא יכלו להגיע לשום ייצוג כפרלמנט, על פי השיטה הבריטית.

הרוגמה המדימה ביותר ניתנה עליידי הרשימה המשותפת של הסוציאלי-דמוקרטים והליברלים. הם השיגו כרבע מקולות הבחורים בקלפי, אך רק 23 מושבים כפרלמנט, שמיספר חבריו מגיע ל-650! שהם, כלומר, 3.5%.

קשה להעלות על הרעת שיטה מעוותת יותר, המתיימרת לייצג את הדמוקרטיה המובהקת ביותר. אך גם שיטות אחרות, דמוקרטיות יותר, נושאות בחובן תחבולה כלשהי, שבה מגן

אורי אבנרי

אורי יונאי

אישי

המיסד הקיים על עצמו מפני רצון הבחורים. מיספר התחבולות כימעט כמיספר הארצות.

אחת השיטות הסבירות ביותר היא הגרמנית. כל אורח מצביע פעמיים: פעם עבור נציג מקומי, פעם עבור רשימה ארצית. אחרי שנקבע מי המנצחים המקומיים, מתחלקים המושבים הנותרים כפרלמנט כך שסופו של דבר כל מיפלה מקבלת בדיוק את הייצוג המגיע לה. לפי הבחירה הארצית. כך יכול מישו לבחור במועמד מקומי הנראה לו. גם כשהוא שייך למיפלה שונה, מבלי לגרוע מן הייצוג של המיפלה שהוא רוגל בה.

גם בשיטה סבירה זו יש תחבולה: אחורחסימה פנטסטי של 5% הירוקים שברו עתה את המחסום הזה.

אשר לגברת תאצ'ר, היא גורמת לי עור-אווו, בדיוק כמו הגברת גולדה מאיר. כדי שלא תחשובנה מי שתחשובנה שאני חזיר שובניסטי גברי, אני ממחר להוסיף שיש הרבה מנהיגים ממין זכר בעולם ובארץ המעוררים בי תגובה דומה.

דמוקרטיה ירוקה

פטרה קלי, מראשי "הירוקים" בגרמניה, תשושה. אין היא מתפנה לתפקידים שהיא היתה צריכה להתמסר להם. היא סיפרה לאחד העיתונאים כי לא מכבר ישבה כל הסיעה הפרלמנטרית של הירוקים במשך חצי יום, עד השעה 11 בלילה, ודנה בתלונותיהם של הווי-מסוכסס-אלים, חברי מיפלתם, שטענו בלהט שהם אינם יכולים לייצג את ביוטי הולם בה.

הירוקים הם מיפלה הנאבקת בכל השטחים. הם רואים את התפקיד העיקרי שלהם, כשעה זו, במניעת הצבתם של טילים גרעיניים אמריקאיים על ארמת גרמניה. הם חוששים, בצדק רב, שאם תפרוץ מילחמת-עולם חדשה, תהיה גרמניה שדה-הקרב הראשון. הסובייטים יפיצו את ארמת גרמניה בטילים גרעיניים, כדי להשמיר את הטילים האמריקאיים המוצבים בה, והאמריקאים ישיבו להם כגמולם. ניצח מי שינצח — לגרמניה תהיה למידבר. (זה כבר קרה פעם לגרמניה. לפני 350 שנה במלחמת שלושים-השנה, לתמו כל המצמות האירופיות על ארמת גרמניה. במשך דור שלם לחמו הכל בכל, החזיתות השתנו והבריחות התחלפו. המאבק היה על רת והגמוניה בעולם, נושאים שנגעו לגרמניה רק בעקיפין. אך בתום המלחמה היתה גרמניה כולה שדה-הקרב הראשון. שני לשישים של העם הגרמני ניסחו בשואה.)

הירוקים עוסקים גם בנושאים רבים אחרים. הם פיתחו מערכה גדולה ומוצלחת למניעת מיפקדה-אוכלוסין, מוחים נגד ההתערבות האמריקאית בניקלאראגואה ומתנגדים לגיוס-חובה של נשים לצבא. אם כן, מה הבעייה? הבעייה היא שמרוב מאבקים, אין הירוקים מתפנים למאבק העיקרי שלהם. מדוע, בעצם? מיפלה שגייסה יותר משני מיליון בוחרים, והנהנית עליי חוק מיוחד-מיפלות מהקצבה נדיבה מקופת-המדינה. יכולה להקים מנגנון, להרכיב ועדות-מישנה לטיפול בכל בעייה לחור, להתארגן ולהתיעל. אבל הירוקים אינם מסוגלים לכך. הירוקים מתנגדים למנגנון, למנהיגים, לוועדות, להאצלת

סמכויות. אצל הירוקים, הכלל הוא: הכל מחליטים על הכל, וכל נושא שהכל דיברו על הכל. כל החלטה מתקבלת במליאה, וכל נושא גדול עד קטן, ועד קטן מאד — מוכרע בהצבעה כללית של הפורום הרחב ביותר, אחרי מיון ממצה שבו יכול כל אחד מהנוכחים לדבר ככל העולה על רוחו.

זה מאוד נחמד, אבל זה מונע כל פעולה יעילה. פשוט אי-אפשר לגוף גדול, רב-תפקידי, להתנהל כמו חברת-נוער בקיבוץ. כאשר עולה נושא כלשהו — למשל, מי ידבר מחר בישיבת הפרלמנט על גיוס-הנשים — מתכנסת כל הסיעה ומתווכחת על כך. יש, כמובן, חילוקי-דיעות חריפים. כמו בכל חברה, יש אמביציות אישיות. יש אינטרסים של פלגים, יש דיעות קיצוניות יותר ומתונות יותר. כל זה מובא לדיון כללי, תוך התקפות הדדיות חריפות, התפרצויות-ביכי והטחת האשמות.

הירוקים מתנגדים גם לסודיות. לדעתם, הדמוקרטיה מחייבת שכל הדיונים יתנהלו בפומבי. כתוצאה מכך מוזמנת הטלוויזיה לכל הישיבות האלה. הצוותות מצלמים בהנאה רבה את ההשמצות, התקפות-הבכי וההתנצחויות. המוני גרמניה יושבים בכורסותיהם, מסתכלים ונהנים. "הירוקים הם ההצגה הטובה ביותר בעיר", אמר בשימוח אחד משונאיהם המושבעים ביותר.

גישה זו של דמוקרטיה טוטאלית, במהירותה הנאיבית ביותר, אופיינית כיום למיטב הנוער בכל העולם, וגם בישראל, ובייחוד בחוג השמאל. זהו דור שמאס בדוגמה הסובייטית, כמורשה הסטאליניסטית (שהיא, למען האמת, גם המורשה הלניניסטית והמורשה הטרזקוויסטית). בריכוזיות ניצחי. פשוט אי-אפשר להקים בצורה זו כוח פוליטי של ממש ולפעול ברצינות לשנינו פני החברה, ולנהל כך מאבק שיטתי ורצוף להקמת מיסטר חדש.

הצרה היא, לדעתי, שרבים הגיעו מקיצוניות אחת לשנייה, מדיקטטורה בולשביקית לאנארכיה מוחלטת. זה יפה. זה מושך. זה שובה את הלב. זה רומנטי. אפשר לכתוב על זה שירים. אבל זה גורר על בעליו חוסר-יכולת ניצחי. פשוט אי-אפשר להקים בצורה זו כוח פוליטי של ממש ולפעול ברצינות לשנינו פני החברה, ולנהל כך מאבק שיטתי ורצוף להקמת מיסטר חדש.

אני מקווה שהירוקים יתגברו וימצאו את שבי-החובה, פשרה סבירה בין דמוקרטיה מירכית ואירגון יעיל. אחרת לא יהיו אלא אפיזודה חולפת, כמו תנועות רבות אצלנו, וגרמניה תמשיך להתנהל בידי מי שמנהל אותה כעת, עד למילחמה הבאה.

אילו היה חראד

לידידי אדם קלר, האיש המשתתף בכל ההפגנות, התולה את כל הכרונות והמחטים על כל העצמות, יש שאלה מעניינת. מה היה קורה לסער חראד — הוא שואל — אילו נולד כמה קילומטרים מדרום לעירית-מולדתו, בצד הישראלי של הגבול? חראד הוא ערבי נוצרי, המשתייך לכת המארונית. אין שום הברל בינו ובין המארונים שגרו בכפר בירעם, בשטח ישראל. הגבול בין בירעם ובין העיריה של חראד הוא מיקרי לגמרי. אין בו שום הגיון טופוגראפי. הוא נקבע באופן שרירותי אחרי מילחמת-העולם הראשונה על פי הסכם שבין הצרפתים, שליטי סוריה-לבנון של אז, והבריטים, שליטי פלסטינה-א"י. אילו היו הבריטים חזקים יותר, או עקשנים יותר, היה הגבול זה ככמה ילומטרים צפונה, וסער חראד היה עתה אורח ישראל.

חראד

הוא היה נושא תעודת-זהות ישראלית, ובה הציון: הלאום — נוצרי. מובן שלא היה מגיע לעולם לדרגה של רב-סרן בצה"ל. ליתר דיוק, הוא לא היה מגיע גם לדרגת טורא. צה"ל אינו מניס ערבים מארוניים, הנחשבים כגייס חמישי במדינה.

אילו קרה לכפר של חראד מה שקרה לכפר המארוני בירעם, הוא היה היום פליט בכפר ערבי כלשהו בגליל. הוא היה פונה לבוסתן-המישפט כרי לתבוע את החזרתו לכפרו, בית-המישפט היה פוסק כפי שהיא פוסק, והשילטונות היו מצפצפים. מנחם בגין היה מבטיח לו חגיגות, לפני עליית הליכוד לשלטון, להחזיר אותו ואת בני-כפרו לבתיהם. אך הוא היה שוכח הכתש זהו למחרת היום, בניגוד לקורבס-הכבוד הפולני שהוא אמון עליו.

יתכן מאד שחראד היה היום סבב במיסעדה ברחוב דיונגוף. או שהיה מצליח יותר והופך קביל-מישנה, שהיה מסיע פועלים מהגליל לעבודה במחצבה ליד חיפה.

יתכן מאד שחראד היה מגיב כפי שהגיבו ערבים-נוצריים רבים אחרים, בני דורו, שנולדו בגליל. הוא היה עובר באחד הלילות את הגבול לכבנון, שם היה מצטרף לאחד מאירגוני אש"ף — למשל החזית העממית לשיחרור פלסטין, שבראשו עומד הופא הנוצרי ג'ורג' חבש. שם היה מגיע לדרגת רב-סרן. במילחמת-הלבנון היה נושא נשק נגד צה"ל והמיליציות הנוצריות, שבראשו היה עומד רב-סרן מארוני אחר. למולו של חראד, כל זה לא קרה. הצרפתים לא ויתרו לבריטים. הגבול נקבע כפי שנקבע, ומייג'ר חראד הוא פטרויט לבנוני, הלוחם בשרות ישראל למען גירוש כל הפליטים הפלסטיניים — וביניהם מארונים ונוצרים אחרים רבים — מאדמת לבנון.